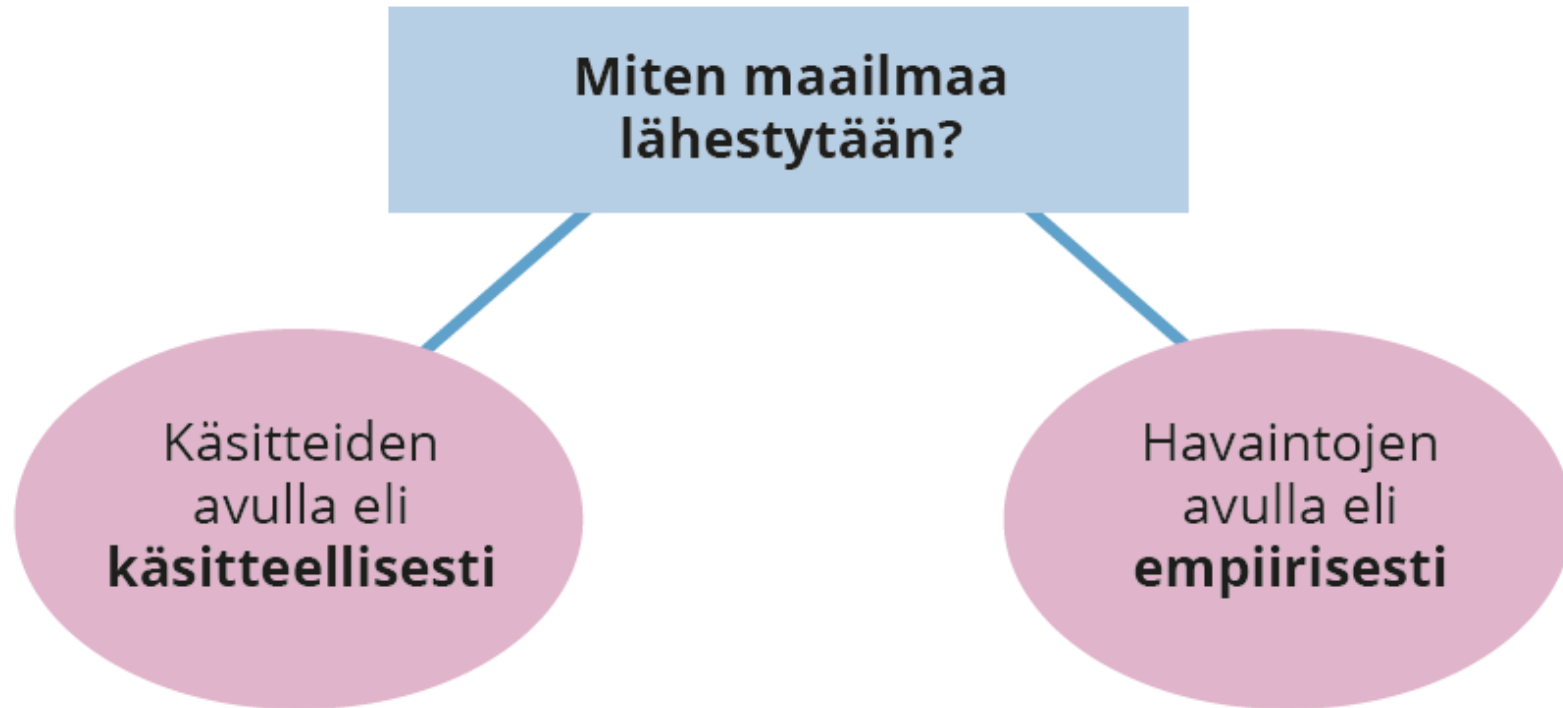

5 Mitä käsitteet ovat?

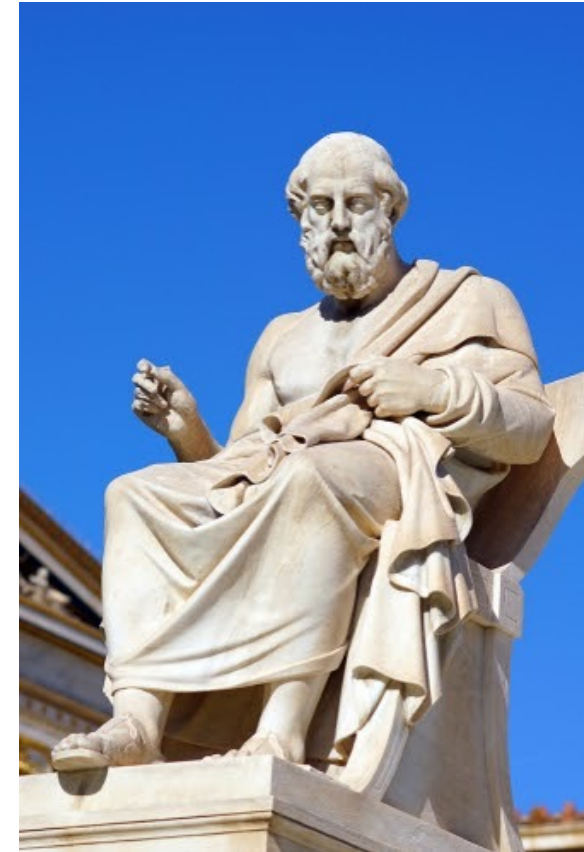
Ydinsisällöt

Platonin käsitteet

- Käsitteet ovat ajatusten rakenneosia, niitä ei voi aistia.
- Ensimmäisen teorian käsitteistä kehittäjä antiikin Kreikassa elänyt filosofi Platon.
- Platon kutsui käsitteitä ideoiksi ja ajatteli, että ovat täydellisiä, ikuisia ja muuttumattomia.
- Esimerkiksi kissan idea on ikuisesti muuttumattomana pysyvä täydellinen kissa.

Platonin ideaoppi

Ideoiden maailma

- Ikuinen
- Muuttumaton
- Tavoitetaan järjen avulla

Aistittava maailma

- Muuttuu koko ajan
- Tavoitetaan aistien avulla

Hevosen idea

Jäljittely

Polle

Rusko

Taito, s. 50: Käsitteet työkaluina filosofiassa

- Käsitteet ovat ajatusten rakenneosia, niitä ei voi aistia.
- Ensimmäisen teorian käsitteistä kehittäjä antiikin Kreikassa elänyt filosofi Platon.
- Platon kutsui käsitteitä ideoiksi ja ajatteli, että ovat täydellisiä, ikuisia ja muuttumattomia.
- Esimerkiksi kissan idea on ikuisesti muuttumattomana pysyvä täydellinen kissa.

Oliot ja käsitteet

- Oliot sijaitsevat ajassa ja paikassa, käsitteet eivät.
- Oliot kuuluvat useiden käsitteiden alaan, esimerkiksi Misse on kissa, karvainen ja ruskea.
- Aristoteleen mukaan käsitteet ovat olemassa olioissa.

Käsite, sana ja olio

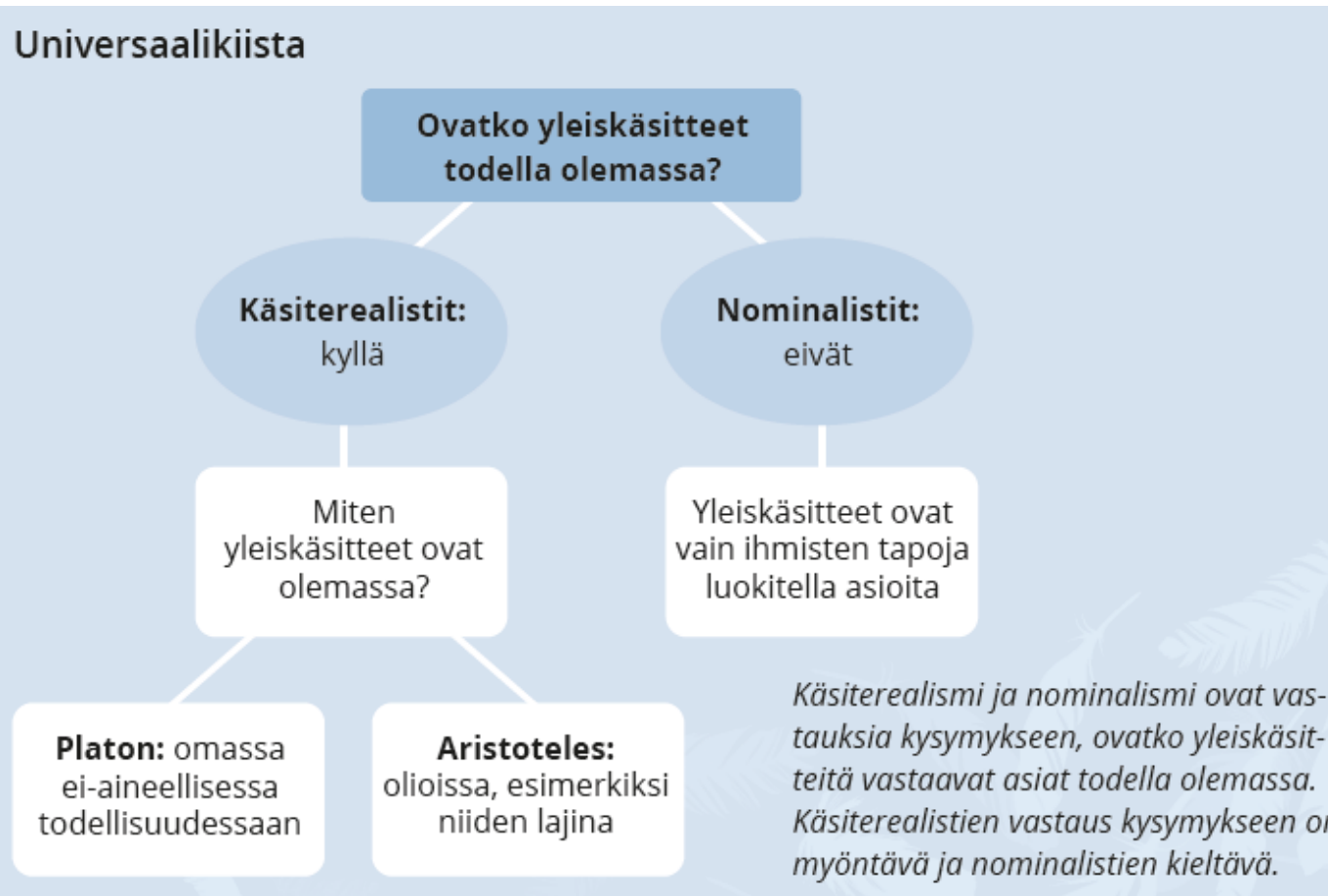

Tieto, s. 52: Universaalikiista

- Universaali tarkoittaa yleiskäsitettä, joka on käsite, jonka alaan kuuluu useampi kuin yksi olio.
- Universaalikiista koskee yleiskäsitteiden olemassaoloa: Onko esimerkiksi keltaisuus on olemassa? Millä tavalla?

Tieto, s. 52: Universaaliista

6 Käsitteet ja kieli

Ydinsisällöt

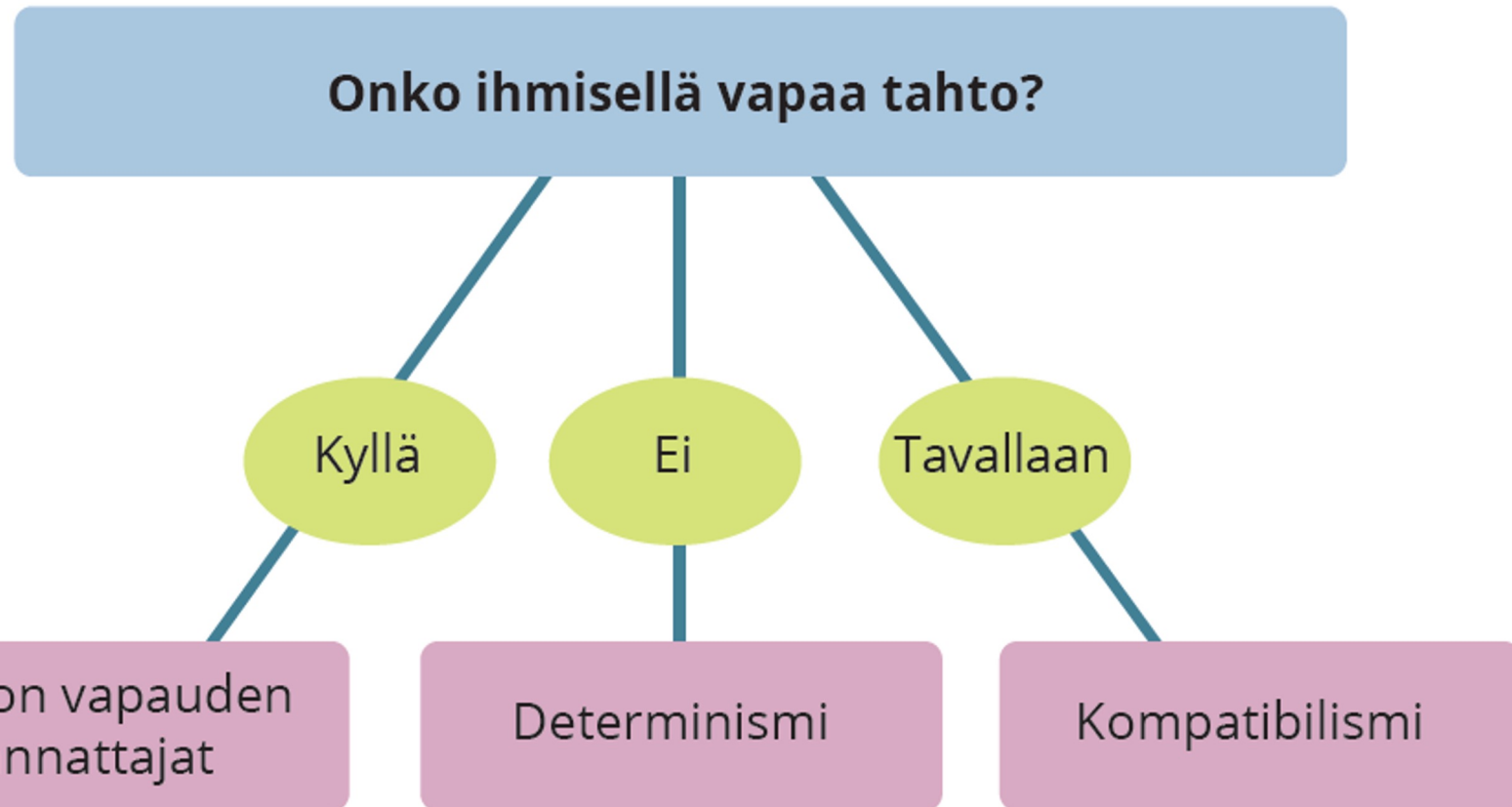

**Sanat voivat olla kirjoitettuja,
puhuttuja tai mielessä toistettuja.
Käsitteet tavoitetaan ajattelemalla.**

Sana
on kielellinen
yksikkö

Käsite
on sanan
merkityssisältö

Käsitteet ja kieli

- Käsitteiden selventäminen on tärkeää.
 - Filosofialla on siinä merkittävä rooli.
- Käsitteellinen ajattelu edellyttää kieltä.
 - Eri kielten puhujat käsitteellistävät asioita lähtökohtaisesti eri tavoin.
- Käsitteet muuttuvat historiassa.

Käsitteet ja kieli

- Käytännön vapaus ja sen rajoitukset
 - Fysikaalinen: ei voi hypätä kuuhun
 - Yhteiskunnallinen: koronaviruksesta johtuva ulkonaliikkumiskielto
- Tahdon vapaus
 - Vapaus ja vastuu omasta toiminnasta
- Determinismi: on vain yksi tulevaisuus
- Estääkö determinismi tahdon vapauden?

Taito, s. 59: Käsitteiden selventäminen keskustelussa

- Käsitteiden selventäminen on tärkeä taito.
- Jos ihmiset puhuvat samalla sanalla tai termillä eri asioista, syntyy helposti väärinkäsityksiä.
- Taitava keskustelija huomaa mahdolliset erot käsitteissä.
- Hän osaa tarvittaessa ehdottaa keskustelua käytettävistä käsitteistä ja on tarvittaessa muuttamaan omaa tapaansa käyttää käsitteitä
- Olennaista on pyrkiä ymmärtämään, mitä kukin keskustelija tarkoittaa.

7 Filosofia käsitetutkimuksena

Ydinsisällöt

Analyysi filosofian menetelmänä

- Käsitteitä on mahdollista analysoida, ja se on usein tarpeellista.
- Analysoiminen on yksi filosofian menetelmistä.
- Analyysissa selvitetään käsitteiden merkitystä ja alaa sekä käsitteiden keskinäisiä suhteita.
- Erittelemällä esiin saadut osat ja suhteet pyritään filosofiassa myös yhdistämään kiteytetyksi kokonaisuudeksi.
- lisätietoja Filosofia.fi-sivulla [Logos-ensyklopediassa](#)

Käsitteiden määrittelemine

- Määritelmä tiivistää käsitteen merkityksen esittämällä säännön, jonka varassa voidaan tunnistaa kaikki käsitteen alaan kuuluvat oliot.
- Esimerkit eivät riitä määritelmäksi, mutta voivat osoittaa määritelmän ymmärtämistä.
- Kattava määritelmä saadaan antamalla käsitteen välttämättömät ja riittävät ehdot.

Välttämättömät ja riittävät ehdot

- **Välttämätön ehto:** asia, jota ilman olio ei kuulu käsitteen alaan
- **Riittävä ehto:** asia, jonka nojalla olio kuuluu käsitteen alaan

Välttämättömät ja riittävät ehdot: esimerkki

- Esimerkkinä käsite ”presidenttiehdokas”
 - **Välttämätön ehto:** ehdokas syntyperäinen Suomen kansalainen
 - **Riittävä ehto:** 20 000 äänioikeutetun perustama valitsijayhdistys asettanut henkilön presidenttiehdokkaaksi

Onnistuneen määritelmän kriteerit

- ✓ kertoo määriteltävän asian olennaiset piirteet täsmällisesti
- ✓ ei koostu pelkästään esimerkeistä
- ✓ ei ole liian lavea
- ✓ ei ole liian suppea
- ✓ ei ole kehämäinen

Välttämättömät ja riittävät ehdot

Esimerkki

Välttämätön
ehto

Riittävä ehto

Välttämätön ja
riittävä ehto

Ei välttämätön
eikä riittävä
ehto

Biologinen
vanhemmuus

nykyinen
tai aiempi
sukukypsyys

on tyttären äiti

on lapsen
biologinen isä
tai äiti

lapsen tarpeista
huolehtiminen

Taito, s. 64: Käsiteanalyysin tekeminen

- Esimerkiksi ihmisen määrittelemine on monimutkainen asia.
- Voidaan olla kiinnostuneita erilaisista asioista, kuten
 - ihmisen kyvyistä ja piirteistä
 - ihmiselämän alusta ja lopusta
 - ihmisen geneettisestä tunnistamisesta

8 Filosofian työtapoja: ajatuskokeet ja paradoksit

Ydinsisällöt

Ajatuskokeiden tarkoitus

- Ajatuskokeilla voidaan esimerkiksi filosofiassa ja fysiikassa tutkia sellaisia aiheita, joita on vaikeaa tai mahdotonta lähestyä havaintojen kautta.
- Kun oletetaan jokin käsite, väite tai teoria todeksi, päästään kuvitteellisesti tarkastelemaan sen seurauksia.

Ajatuskokeiden tarkoitus

- Ajatuskokeilla voidaan esimerkiksi filosofiassa ja fysiikassa tutkia sellaisia aiheita, joita on vaikeaa tai mahdotonta lähestyä havaintojen kautta.
- Kun oletetaan jokin käsite, väite tai teoria todeksi, päästään kuvitteellisesti tarkastelemaan sen seurauksia.

Ajatuskokeiden realistisuus

- Ajatuskokeiden ei tarvitse olla realistisia.
- Niiden kuvaamien tilanteiden on kuitenkin oltava kuviteltavissa.

Paradoksit

- Paradokseissa tavalliselta vaikuttavat väittämät johtavat ristiriitaisiin tai järjettömiin johtopäätöksiin.
- Paradoksien suuri filosofinen merkitys johtuu siitä, että ne paljastavat ongelmia tavanomaisissa ajattelutavoissamme.

Paradoksit

- Valehtelijan paradoksissa joku sanoo: ”Minä valehtelen nyt”.
 - Väite viittaa itseensä tavalla, joka tekee sekä sen totuuden että epätotuuden mahdottomaksi.
- Skeptikon paradoksi syntyy siitä, että jos mitään ei voida tietää, ei myöskään voida tietää sitä, ettei mitään voida tietää.

Taito, s. 74: Ristiriidan osoittaminen

- Hyvän päättelyn tärkeimpiä periaatteita on kielletyn ristiriidan laki.
- Sen mukaan mikään väite ei voi olla yhtä aikaa sekä tosi että epätosi.

